

Od emócií k poznaniu – Eduma, n.o.

Cez storytelling k inklúzii – Vnímavá škola

Závěrečná práca

Bratislava 2018

Mgr. Ján KVAK

Obsah

1. Prečo vnímavá škola	3
2. Online živá knižnica na hodinách dejepisu	4
3. Reflexia k práci s online živou knižnicou	6

1. Prečo Vnímavá škola?

„Vážený pán učiteľ, prežil som koncentračný tábor. Moje oči videli to, čoho svedkom by nemal byť nikto: Plynové komory postavené študovanými inžiniermi. Deti otrávené vzdelanými lekármi. Batolátá zabitú školenými sestrami. Ženy a deti zastrelené a spálené absolventmi stredných škôl. Nedôverujem vzdelaniu.

Žiadam: Pomôžte svojim žiakom, aby sa viac stali ľuďmi. Vaše úsilie nesmie splodiť učených netvorov, školených psychopátov, vzdelaných Eichmannov. Čítanie, písanie a matematika sú dôležité len pokiaľ slúžia na to, aby sa deti poľudšťili.“¹

V súčasnom školskom systéme sa snažíme reagovať na zmeny, ktoré do spoločnosti a na pracovný trh priniesli globalizácia a zavádzanie nových technológií. Vyučovanie sa digitalizuje, vytvára sa tlak na redukciu obsahu učebných osnov, zdôrazňuje sa potreba osvojenia si tzv. mäkkých zručností, znalosti viacerých cudzích jazykov, atď. Všetky tieto zmeny prenikajú do školstva pomaly. Na čo však pri implementovaní týchto zmien do nášho školského systému zabúdame, je výchovná zložka výchovno-vzdelávacieho procesu. Zabúdame u našich žiakov pestovať a budovať hodnotový rebríček a hlavne naučiť ich byť ľudskými, empatickými, tolerantnými, otvorenými a láskavými. Presne tak, ako sa píše v citáte, žiaci vybavení všetkými možnými kompetenciami dneška nebudú plnohodnotnými ľuďmi, pokiaľ nebudú mať v sebe zakorenené základné hodnoty ľudskosti. V dnešnom globalizovanom svete sú tieto hodnoty veľmi potrebné, keďže čoraz viac zamestnancov pracuje v medzinárodných tímoch zložených z príslušníkov rôznych národov, náboženstiev a kultúr. I z tohto dôvodu je priam nevyhnutné žiakov naučiť porozumeniu, spolupráci, tolerancii, pomoci iným, rešpektovaniu iných a nenásilnému riešeniu konfliktov.

Predpokladám, že aj z vyššie spomenutých dôvodov vznikol projekt Vnímavej školy, ktorý si dal za cieľ pomáhať školám vytvárať z ich žiakov komplexné osobnosti. Do tohto projektu sa zapojila aj naša škola vo Vištuku. Aj napriek tomu, že našu školu navštevujú aj zraniteľné skupiny žiakov – Rómovia, zdravotne znevýhodnení, žiaci s vývinovými poruchami učenia sa – a predpokladali by sme, že žiaci sú zvyknutí byť vnímavými, nie je to úplne tak. Žiaci si so sebou z rodiny prinášajú rôzne vžitú stereotypy a predsudky.

Vnímavá škola mi poskytuje možnosť naučiť sa, ako u žiakov pestovať vnímavosť voči inakosti a budovať v nich toleranciu a tiež motivovať mojich ďalších kolegov, aby využívali online živú knižnicu a „storytelling“ v ich výučbe.

¹ Autentický list prevzatý z TUREK, I.: Didaktika. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 25.

Osobne mi je blízka téma migrácie, náboženskej a kultúrnej diverzity, čo asi vyplýva z mojich štúdií histórie a tiež osobnej skúsenosti – štúdiom v zahraničí. Už dlhšie som hľadal ďalšie možnosti ako tieto témy predostrieť na výučbe dejepisu počas mojich hodín. Počas mojich nespočetných hľadání na googli som natrafil na online živú knižnicu a zaujímavé videá s ľuďmi, ktorí migráciu zažili na vlastnej koži. Po počiatkových inšpiratívnych školeniach som sa rozhodol dané videá využiť aj na hodinách dejepisu.

2. Online živá knižnica na hodinách dejepisu

Vo výučbe dejepisu som využíval predovšetkým videá z kategórie „Ľudia a národnosti“. Išlo konkrétne o videá, v ktorých svoje príbehy vyrozprávali Sára, Ranya a Suzanne.

Keďže učím na základnej škole a aj na gymnáziu, rozhodol som sa danú učebnú pomôcku využiť u rôznych vekových kategórií žiakov.

Na základnej škole som použil dané videá nasledovne:

1. **V 7.A** som použil video Sary pri téme: „Príchod Slovanov na územie strednej Európy“. Táto hodina bola zameraná na hľadanie identity. Kto sme ako Slováci, sme Slovania alebo sme génový a kultúrny mix všetkých národov/etník/kultúr, ktoré na našom území kedysi žili?

Pred samotným hľadaním odpovedí na tieto otázky sme mali krátku diskusiu o videu. Žiaci mohli vyjadriť svoje postoje/dojmy/pocity. Po tejto krátkej diskusii som si vybral z daných rozoberaných tém Sárin dotaz ohľadne jej identity, či je Slovenkou alebo Peržankou. Po vzájomnej ústnej interakcii sme sa zhodli, že Sára je nositeľkou oboch kultúr, lebo z každej z nich si zobrala niečo a nosí to so sebou. Toto konštatovanie nám pomohlo, aby sme prešli k téme našej hodiny, a to identite Slovákov. Žiaci pracovali v skupinách - hľadali a komentovali rôzne zvyky a tradície Slovákov. Zistili, že nie všetky zvyky, ktoré dnes máme, sú pôvodom slovanské alebo kresťanské, ale mnohé sme prebrali od iných národov či etník a takto sme sa kultúrne obohatili. Rovnako sme zvolili aj frontálnu formu vyučovania a metódu diskusie, počas ktorej sme rozoberali vzájomné kultúrne interakcie medzi Keltmi, Germánmi, Rimanmi a Slovanmi. Hovorili sme o spôsoboch týchto interakcií – násilné, nenásilné prejavy, asimilácia, kultúrne obohatenie.

Na záver hodiny sme mohli konštatovať, že každý človek si v sebe nosí identitu svojich predkov a rovnako ju obohacuje interakciou s inými ľuďmi pochádzajúcimi aj z rôznych kultúr, nielen z tej slovenskej.

2. V 9. A triede som použil video Suzanne pri téme – „Deti v Prvej svetovej vojne“. Pred spustením videa sme si urobili krátky brainstorming k otázke: „Čo spôsobuje vojna?“ Každý žiak si mohol zobrať fixku a napísať na tabuľu slovo alebo výraz k danej otázke. Tabuľa bola do piatich minút úplne zapísaná. Z daných výrazov uvádzam pár: hnev, útek, rodina, smútok, hlad, zmena hraníc, nový režim, chaos, viera, nádej, žiaľ, atď. Po brainstormingu a krátkej diskusii k nemu sme si pustili video. Po prezretí videa žiaci zaradili niektoré výrazy z tabule aj k Suzanne a pridali odhodlanie na lepší život, ktoré vyžarovalo zo Suzanne.

Po tejto aktivite sme vytvorili dva tímy. 1.tím dostal za úlohu zistiť, čo sa dialo s deťmi počas prvej svetovej vojny a 2.tím mal zistiť, ako na prvú svetovú vojnu zareagovala škola/školské prostredie. Toto vyhľadávanie museli žiaci dokončiť za domácu úlohu, keďže časový limit 45 minút sme vyčerpali.

Na ďalšej hodine žiaci odprezentovali svoje zistenia. **Prvý tím** zistil, že deti počas 1.SV pracovali spolu so svojimi matkami a starými matkami na poliach, keďže ich otcovia boli odvedení na vojnu. Ďalšie deti museli zase vykonávať pomocné práce v továrňach (aj na výrobu zbraní), čiže sa z nich stávali nepriami „bojovníci“. Žiaci zistili, že napríklad v továrni v Hronci deti vyrábali pre potreby frontu kulače a misky, v Piesku lopatky, piecky, obaly na šrapnely a delové strely). Mnohé deti prestali chodiť do školy, pretože museli pracovať alebo ich škola bola zničená. Niektoré rodiny trpeli hladom a ich deti umreli na podvýživu. 16-roční chlapci museli neskôr tiež narukovať na vojnu, keď už nebol dostatok dospelých bojaschopných mužov. Zaujímavé zistenia prezentoval aj **druhý tím** žiakov. Deti v rámci vyučovania chodili zbierať náhradné suroviny pre vojakov, ako napr.: gaštany, žalude, černicové listy. Robili tiež peňažné zbierky pre vojakov. Žiačky v školách počas vyučovania šili alebo štrikovali niektoré kusy oblečenia pre vojakov, vyrábali tiež obvazy. Škola sa stala aj centrom propagandy jednotlivých štátov. Pestovali sa u žiakov kultu národných hrdinov a vernosť štátu, ktorú žiaci museli preukazovať rôznymi veľkolepými manifestáciami. Niektoré školy organizovali demonštratívne odchody tried na bojový front.

Žiaci teda našli množstvo zaujímavých faktov o deťoch z čias prvej svetovej vojny. Na záver sme skonštatovali, že vojna plodí veľké nešťastie v rodinách, ale aj u jednotlivcov, aj keď jeden žiak podotkol, že vďaka prvej svetovej vojne vznikla Československá republika. K tomu sme ale spoločne dodali, že aj tá ale vznikla z nešťastia rodín, ktorých otcovia bojovali za vznik ČSR, aby ďalšie rodiny mohli žiť v slobodnej krajine a lepšie. Žiaci načrtli určité riešenia pre eliminovanie počtu vojen,

ako napr.: snaha o vzájomné porozumenie medzi ľuďmi, tolerancia, láskavosť, verbálna hádka a nie fyzická, pravidelná komunikácia, sociálny zmier, atď. V samotnom závere žiaci prejavili veľký obdiv pred húževnatosťou a odhodlaním mladej Suzanne pracovať na sebe, aby mala lepší a spokojnejší život, aj napriek tomu všetkému, čo zažila doma a pri úteku.

3. Na gymnáziu som v **II. A** a v **sexte** použil video s Ranyou pri téme „Zámorských objavov“. Mojm cieľom bolo, že po pozretí videa navodím diskusiu o strete kultúr. Avšak môj cieľ sa rozpadol hneď po skončení videa, kedy niektorí zo študentov sa sami začali vyjadrovať k videu. Niektorí povedali, že pociťujú obrovský hnev, druhí sa pýtali, že ako toto niekto vôbec mohol dopustiť na svete, atď. Začali sme teda pracovať s týmito emóciami, vysvetlili sme si, čo sa vlastne deje v Sýrii. Vymenili sme si všetci vzájomné pohľady na danú situáciu, zamysleli sme sa aj nad možnosťami riešenia. Prešli sme k otázkam spolunažívania rôznych národov a kultúr. Prostredníctvom týchto námetov sme plynulo prešli k projektu Európskej únie a prečo je pre nás dôležitá a aj pre samotnú Európu. Študenti prezentovali nevyhnutnosť v pokračovaní projektu EÚ a posilnení vzájomnej komunikácii medzi európskymi národmi navzájom a európskymi a mimoeurópskymi národmi. Jeden študent pripomenul legendu o troch Svätoplukových prútoch a naviazal to na potrebu jednotnej a nie rozdrobenej a rozhádanej Európy.

Aj napriek tomu, že môj pôvodný cieľ hodiny sa nie úplne naplnil, bol som veľmi potešený dobrou a plodnou diskusiou, ktorú dané video podnietilo a mám pocit, že si z toho žiaci niečo určite odniesli.

3. Reflexia k práci s online živou knižnicou

Na začiatku tohto projektu som mal obavy, či dokážem pracovať s online živou knižnicou v rámci mojich hodín a tiež výchovného poradenstva. Rovnako som sa trochu obával, či sa mi podarí motivovať a presvedčiť ostatných kolegov, aby zapojili do svojich hodín online živú knižnicu ako učebnú pomôcku. Napriek všetkým týmto prvotným obavám bola realita úplne iná, a to teda hlavne pozitívna.

Na hodinách dejepisu som pracoval hlavne s videami o migrácii. K mnohým z nich nie je metodika, a tak som si musel poradiť sám v príprave na hodiny, v ktorých som chcel zaradiť aj online živú knihu. Dôležité si je uvedomiť, že nie je nutné pracovať s celým videom, ale môžeme pracovať iba s časťou videa, ba dokonca iba s určitou myšlienkou, či pohľadom, ktoré vo videách odznejú. Každé video som vždy premietol celé a snažil sa z neho vytiahnuť

informáciu, ktorá by žiakov naviedla na cieľ a tému hodiny. K tomu som potom naviazal jednotlivé úlohy. Čo sa týka foriem práce jednalo sa predovšetkým o vyhľadávanie informácií a ich spracovanie pre potreby ich prezentácie a diskusie, skupinové formy práce, brainstorming, prezentačné techniky, reflexiu – písomnú alebo ústnu. Aj keď sa mi počas niektorých hodín nepodarilo splniť prvotný cieľ, ale hlavný zámer – vnímavosť tam bola vždy prítomná (viď hodinu v II. A a sexte).

S videami som pracoval aj v rámci výchovného poradenstva. Počas výchovných cvičení a sedení sme pracovali predovšetkým na zvládaní hnevu, hľadani samého seba a budovaní vlastných hodnôt.

Samotní žiaci privítali zaradenie hodín s použitím online živej knižnice. Mnohí sa priznali, hlavne tí starší, že ich videá emočne rozhádzali a po diskusiách si v sebe upratili niektoré hodnotové postoje. Ďalší zase doslova povedali, že uverili tomu, že nejakí migranti existujú a ostali nemilo prekvapení z toho, čo všetko museli počas ich ciest za slobodou a pokojom prekonať. Niektorí žiaci vnímali videá ako inšpiratívne, aby sa naučili pracovať so svojou odhodlanosťou a nevzdávali sa pri prvotných neúspechoch. Zároveň sa žiaci cez doplnkové aktivity k videám dozvedeli zaujímavé informácie k témam učív, ktoré získali vlastnou mini-výskumnou činnosťou.

Ako učiteľ oceňujem autorov myšlienky projektu Vnímavá škola a online živej knižnice. Je to učebný nástroj, ktorý pomáha do výučby zaradovať aktuálne problémy a senzibilizovať žiakov v pochopení a akceptácii inakosti, resp. rôznorodosti. Práve dnes, kedy sme svedkami strácanie historickej pamäte a oživovania myšlienok autoritatívnych režimov, je viac než potrebné venovať sa našej mládeži a poukazovať na nebezpečenstvá plynúce z intolerancie a nenávisť. Je priam nevyhnutné vnášať do výchovno-vzdelávacieho procesu rozmer empatie a vzájomného porozumenia.² Počúvať našich žiakov, diskutovať s nimi, chápať ich a nenásilnou formou ich učiť byť vnímavými, a hlavne ľudskými, ako to pred mnohými rokmi žiadal aj autor úvodného citátu. My – učitelia si musíme uvedomiť, že škola nemôže byť iba strojom na tlačenie vedomostí do hláv našich žiakov a „prípravovňou“ na rôzne testy overujúce často nepotrebné vedomosti. Škola musí byť predovšetkým dielňou ľudskosti, lebo iba tak môžeme prispieť k lepšiemu svetu. Nech to neostane iba obyčajnou proklamovanou frázou z úst mnohých politikov, či účastníkov súťaží krásy.

² Podľa reprezentatívneho prieskumu európskych hodnôt ESV 2017 realizovaného SAV 62% respondentov označilo Róma za neželaného suseda, 54% respondentov by nechcelo mať za suseda Moslima a 37% by nechcelo mať za suseda homosexuála In: Prieskum: Čoraz viac Slovákov nechce susediť s Moslimom [citované 01.11.2018 podľa] : http://www.teraz.sk/slovensko/prieskumcoraz-viac-slovakov-nechce-sused/298526-clanok.html?fb_comment_id=1766471460090453_1766519320085667